

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

לקבלת גליון שבועי במייל: y.b.daskal@gmail.com

כל הזכויות שמורות ©

ביאור בינת החכמה על "משך חכמה"

מאת: יצחק בירך דסקל, טל: 052-7611435

בס"ד פרשת קרח, פיסקא כב - כד, תשע"ח

חלוקה מצומצמת של ספר "איש חסד היה"

יש תחת ידינו כמות מצומצמת לחלוקה בחינם - תרומת נדיב לב, החפץ בעילום שמו - של הספר הייחודי "איש חסד היה". סיפורים מופלאים על מעשי חסד של הנגיד רבי שמואל יהודה דסקל ז"ל, כל הקודם זוכה. קבלת הספר חינם: בשד' ויזניץ 9 קומה א', בני ברק, קרית ויזניץ, משפחת דסקל. רצוי לטלפן קודם 03-6777447. עד גמר המלאי. כל הקודם זוכה!!!

הספר נתנם לקריאה בלבד ולא למסחר

הָאֱלֹהִים בְּנִפְשָׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רְקָעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבַּח פִּי הַקְּרִיבִים

לְפָנַי ה' וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִי לְאוֹת לְבָנַי יִשְׂרָאֵל:

מה ענין "החטאים האלה בנפשותם", לחלות קדושת המחנות

(יז, ב-ג) כי קדשו, את מחנות החטאים האלה בנפשותם. דהנה¹

[כב]

[פיסקא זו נשלחה שנה שעברה. ונשלחה שוב, כי פסקא הבאה המשך לזה]

(יז, ב-ג) אָמַר אֶל אֲלֵעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְיָרִים אֶת הַמִּחְתָּת מִבְּיֹן הַשְּׂרָפָה וְאֶת הָאֵשׁ זָרָה הַלְּאֵה פִּי קִדְּשׁוּ: אֶת מִחְתָּת הַחֲטָאִים

דהחייב אשם תלוי, ונודע לו שלא חטא, לפי רבנן דהלכתא כוותיהו (רמב"ם פסולי המוקדשים יח, יט), לא בטל קדושת האשם תלוי, ולא אמרינן שהיה הקדש על תנאי לכן ירעה עד שיסתאב, אבל באשם ודאי, אם נודע שלא חטא, מבואר שם בכריתות דהוי הקדש בטעות, ויצא וירעה בעדר. והטעם שאשם ודאי הוי הקדש טעות ואשם תלוי לא, מבואר בסוגיא שם, דבאשם תלוי הוא יודע שהוא בא על הספק, ומתוך שלבו נוקפו על עוונותיו, וציוה ה' להביא על הפסק אשם תלוי, לכן גומר ומקדיש בספק, שהרי ידע שיש ספק בדבר, ומתוך ספק הקדישו בכל ליבו, כמו כן כאן, היו מצוים מפי ה' להקטיר קטורת לברר מי הוא אשר יבחר בו ה' הוא הקדוש, והרי ידעו שהוא ספק, ומחמת הספק גמרו והקדישו, ובזה מבואר מדוע חלה הקדושה מספק. ועל פי זה יתבאר היטב מדוע תלויה קדושה זו בחטא נפשם. דהנה יפלא מאוד, איך הקריבו כל אחד מהם קטורת, והרי משה רבינו עליו השלום, אמר להם על פי ה' שרק אחד מהם יהיה קדוש, ואיך כל המאטים הקטירו קטורת, והרי ידעו שרק אחד יהיה קדוש. וקושיא זו כבר הקשה המדרש, (במדבר רבה קרח, יח, ח) "אמר לו משה, הרי אני אומר לכם, שלא

¹ [כב] הנה התורה באה לפרש, דהמחנות נתקדשו, ונתנה טעם בדבר (יז, ב-ג) "פי קדשו: את מחתות החטאים האלה בנפשותם", וטעם זה צריך ביאור. דלכאורה, עיקר הטעם שנתקדשו הוא מפני שהקדישו את המחנות לקטורת, ומהו הלשון "החטאים האלה בנפשותם", מה שייכות קדושת המחנות, לזה שהם חטאו בנפשם נגד משה רבינו. ומבאר המשך חכמה, דבאמת היה לומר שלא יתקדשו, כי הקדישו על תנאי שהם יהיו אלו שיבחר בהם ה', וכיון שלא בחר בהם ה', התברר שהיה הקדש בטעות ולא הוי הקדש. לפיכך נתנה תורה טעם מדוע קדשו המחנות, כיון שהם חטאו בנפשם, שכל אחד מהם חטא בנפשו והיה בטוח שהוא יהיה זה שיבחר בו ה', לכן גמר והקדיש בכל ליבו על ספק זה, וזה חטא בנפש, שבגלל חטאו לא ראה את האמת, ודימה בעצמו שהוא יהיה זה אשר יבחר מתוך כל הלויים, וזה פשט הכתוב, שקדשו בגלל שחטאו בנפשותם, היינו בדמיונם, שלכן הקדישו על ספק. אלא שעוד צריך ביאור, באמת איך חלה הקדושה, והרי הקדישו על תנאי, ובמה תלוי קדושת המחנות בחטאם. והביאור בזה איך חלה הקדושה מספק, הוא, דהנה מבואר בכריתות (כו, ב)

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

שאמר משה ורמז להם, שלאחד יבחר וכולם יאבדו (טז, ל), היו שוגגין, ומדמין כל אחד שהוא הקדוש אשר יבחר בו ה', וכן אמר במדרש (רבה, יח, ח), לא טפשים היו, שכך התרה להם וקיבלו עליהם להקריב, הם חטאו בנפשותם, שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם, הרי הם היו שוגגין, שמסרו נפשם למיתה עבור דמיונם המוטעה, ולזה אמר, כי קדשו, דהם גמרו והקדישו, מספיקא. ודו"ק².

[כג - המשך]

מדוע לא כפרה מיתתן של בני קרח

(יז, ג) והנה³ בסנהדרין דף נב, א אתיא שריפה שריפה מעדת קרח

הביאור בזה, שהרי משה הזהיר אותם, שרק אדם אחד יבחר, ואיך טעו מאתים איש להקריב קטורת. אלא שמבואר במדרש, שמחמת חטא נפשם, נמשכו אחר דמיונם, וחשבו שהם יבחרו, לכן, לא מחמת ספק ותנאי הקידשו, אלא בודאות, כמו שמצינו, שהמקדיש אשם תלוי ונודע שלא חטא, דלא פקעה קדושתו, כי הקדיש בודאות לכתחלה מחמת שליבו נוקפו על חטאיו, והוא הדין הכא.

[כג]

³ [כג] נתבאר בפסקא כב, דהא דכתיב "החטאים האלה בנפשותם", היינו שחטאו בנפשם ובדמיונם, שהם יבחרו להיות כהנים, ולכן התקדשו המחתות. ועל פי זה יש לדקדק על הא דאיתא בסנהדרין (נב, א) דתנן "מצות הנשרפין היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו, ונותנין סודר קשה לתוך הרכה, וכורך על צוארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו, ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומר את בני מעיו כו'", ואיכא מאן דאמר, דמכאן יש ללמוד שמיתת שרפה שבתורה היא גוף קיים ונשמה נשרפת, דאתיא שרפה שרפה מבני קרח, דכתיב שריפה בבני קרח (יז, ד) "ויקח אלעזר הפהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעום צפוי למזבח", וכתיב הכא "החטאים האלה בנפשותם", שרק נפשם נשרפה וגוף קיים, והוא הדין לכל שרפה שבתורה.

ועל פי המבואר בפסקא כב, פשט דברי חז"ל צריך ביאור, דמגלן לפרש "החטאים האלה בנפשותם" היינו גוף קיים, הרי הפסוק בא לתת טעם מדוע

כאן צוה משה שיקריבו קטורת, ויודע מי הוא הקדוש, ואם כן, הקדישו על תנאי אם ירצו לה' בקרבנם, והנה קיימא לן בפרק ו' דכריתות (כג, ב), דמביא אשם תלוי, ונודע לו שלא חטא, דירעה עד שיסתאב, ובאשם ודאי אינו כן, אלא נודע לו שלא חטא, יצא וירעה בעדר (שם). וטעמא, דאשם תלוי בא על הספק, ורחמנא צותה לו להביאו על הספק, לכן כל זמן שלא נודע לו שחטא, ולבו נוקפו, הרי הוא מחוייב בקרבן זה, ומספק גמר ומקדשו, יעויין שם. ולכן, כאן דהיו מצווים על פי השם להקטיר קטורת [שגם מה שדבר משה היה על פי השם], לברר הספק שלהם, היה המחתה כלי שרת, דמספיקא גמרי ומקדשי, והם, אחרי הבחינה

תתחייבו, מי שיבחר מכם יצא חי, וכלכם אובדין, רב לכם בני לוי, הרי אמרתי לכם. לא טפשים היו, שכך התרה להם וקבלו עליהם לקרב², הם חטאו בנפשותם, שנאמר את מחתות החטאים האלה בנפשותם "עכ"ל המדרש. הנה הקשה המדרש, כיון שמשה רבינו ע"ה התרה בהם, איך הקריבו כל המאתים קטורת, ומתוך המדרש, שכיון שחטאו בנפשם, דהיינו שנשלטו על ידי דמיונם המוטעה, וכל אחד חשב שהוא יהיה זה אשר יבחר להיות הקדוש, לכן מחמת דמיונם המוטעה שהיו בטוחים שיבחרו להיות הקדוש, הקדישו ללא תנאי את הקטורת, לכן הוקדשו המחתות. [ואף על פי שלבסוף התברר שטעו, מכל מקום, אם היו מקדישים על תנאי, היה בטל התנאי, אבל כיון שהיו בטוחים כל אחד מהם שיהיה הקדוש, הקדישו בודאות ולא בתנאי].

וזה ביאור הכתוב, דלכן קדשו המחתות, מפני שהם חטאו בנפשם לטעות אחד דמיונם, ולחשוב שכל אחד מהם יהיה זה שיבחר להיות קדוש, והקדישו בודאות.

[יש לשים לב לדבר נפלא, דהנה התיבות "כי קדשו" הן סוף פסוק, ובאמת הם שייכות לפסוק הבא, והוא פלא. אבל לאור המבואר בפסקאות קודמות, וכאן, הרי שכתבה תורה זאת לשני צדדים. זה שייך לתת טעם מדוע יזרה את האש הלאה, ולכן הן כתובות בסוף פסוק, ולתת טעם מדוע לא הוה הקדש על תנאי. לכן נכתבו בדרך שאפשר לקרוא אותן סוף פסוק, ותחילת פסוק, דידוע שהתורה נכתבה ללא רוחים כלל].

² תמצית דבריו: באמת לא היה ראוי שיתקדשו המחתות, שהרי הקריבו הקטורת על זעת שיבחרו להיות כהנים, וכיון שהתברר שטעו, הרי זה כהקדש על תנאי, ובטל התנאי, בטל ההקדש. אבל

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

להן כפרה, ואיך קרי להו חטאים בנפשותם, כיון שכבר נתכפר להם חטאיהן בשריפה. ומשני, בנפשותם, שנתחייבו על עסקי נפשותם, והחטאים, דמעיקרא משמע, ומספר מהיכן היה סבת החטא. ועיין פרק עושין פסין דף יט, א הפושעים דפשעי, יעויין שם היטב. ובגיטין מב, א עבדי, שהיו כבר, ודו"ק בכל זה⁴.

דאמר בסנהדרין (שם) דדוחה הראיה מבני קורח, דכתיב "בנפשם", היינו שחטאו בנפשם על עסקי נפשם, שקרא להם קורח לאכילה ושתייה הנכנסת בנפשותם, והחניפו לו, ועל ידי זה נתחברו עמו. והשתא יש לדקדק על פי המבואר לעיל, דמה בכך שחטאו בנפשם, מכל מקום, כיון שלאחר שרפתן כתוב עליהם חטאים, שמע מינא דשרפתן לא כפרה להם חטאין.

אלא דכונת הש"ס לומר, דיש לפרש לשון "חטאים" הוא לשון עבר, שחטאו לפני כן, אבל עכשיו אינם חטאים שכפרה להן שרפת גופן. ואם תאמר, אם כן מדוע צריך הש"ס לפרש שחטאו עבור אכילה ושתייה שנכנסת בנפשם, ולא דוחה בפשוטו, דחטאים היינו לשון עבר. יש לומר, דאם נפרש שחטאים, אין הפירוש שהם נקראים עכשיו חוטאים, אלא בא לפרש שחטאו בעבר, אם כן מדוע צריך להאריך ולכתוב "בנפשותם". דבשלמא אם נפרש חוטאים עכשיו, בא לפרש מדוע נקראים חוטאים, כי נשרפו רק בנפשם, אבל אם הפירוש הוא שחטאו בעבר, מהו לשון בנפשותם, לזה בא לתת סיבה במה חטאו, וסיפר ענין עסקי נפשם.

[ואף על פי שכבר פירשנו דהכונה שדמיינו בנפשם כו', אין דרך חז"ל לפרש ענינים אלה, אבל מעיקרא הוה קשה למשך חכמה, דאין להקשות מדוע כתוב בנפשם, דידוע הוא, כמבואר במדרש, אבל כאשר באו חז"ל לפרש איזה חטא חטאו בנפשם, ספרו חז"ל הדבר הפשוט].

ויש להביא ראיה דלשון "החטאים" משמע חטאו בעבר, דאיתא בעירובין (יט, א) "אמר רבי שמעון בן לקיש: רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, שנאמר (סו, כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי וגו' שפשעו לא נאמר, אלא הפשעים שפושעים והולכין לעולם", ועל פי זה, הכא נמי דכתיב "החטאים", משמע לשון עבר, דהרי אמרו "שפשעו" לא נאמר, והיינו לשון עבר, והוא הדין "החטאים", וכן מבואר בגיטין (מב, א), דאמרו, דלשון "עבדי" אפשר לפרשו לשון עבר.

⁴ תמצית דבריו: הא דקרא להם הכתוב חטאים, אף על פי שכבר נשרפו ונתכפר להם מיתתן, כיון דאין מיתה מכפרת לחוד, אלא

(יז, ד), מה להלן שרפת נשמה וגוף קיים כו', מנא ליה, דכתיב ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם, שנשמתן נשרפת וגוף קיים. והענין, דאמר בסוף נגמר הדין (סנהדרין מז, ב), דהרוגי בית דין, כיון דבדין קא מקטלי, לא הוי להו כפרה עד דאיקבור ונתעכל הבשר, וזה דוקא אם שרפה הגוף קיים, אבל אם שריפה הוא להגוף גם כן, לא מחסר עיכול והוי כנתעכל הבשר, ותו יש

נשרפו, כי חטאו בנפשם. ואם תאמר, אם כן לא היה הכתוב צריך להאריך ולכתוב "בנפשותם", ומכאן יש לומר דבא ללמד שרק נשמתם נשרפה וגוף קיים, זה אינו, דכבר נתבאר דבא לתת טעם, מדוע קדשו המחנות ולא היה הקדש על תנאי, כיון שדמיינו "בנפשם", שהם יהיו אלו שבהם יבחר ה', כמבואר באריכות שם, וזה חטא הנפש, ומגלן שבא ללמד על עונש שרפת הנפש וגוף קיים.

ומבאר המשך חכמה, על פי מה שאמרו חז"ל בסנהדרין (מז, א) שהרוגי מיתת בית דין לא הוי להו כפרה במיתת בית דין בלבד, אלא צריך גם עיכול בשר. ופריך הש"ס מהא דכתיב (תהלים עט, ב) "נְתַנּוּ אֶת נַבְלַת עַבְדֶּיךָ מֵאֶקֶל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁר הַסִּידִיךָ לְחִיתוֹ אֲרָץ", דיש לדקדק, מי הם העבדים ומי הם החסידים, אלא על כורחך, אלו שהיו כל הזמן בצדקותם אלו החסידים, ואלו שחטאו ונהרגו אלו עבדיך, שעל ידי מיתתם נתכפר להם חטאם, ונקראים עבדי ה', שהמיתה מכפרת, שמע מינא דאפילו ללא קבורה יש כפרה, דקרא איירי בלא קבורה. ודוחה הש"ס, ואומר, דזה דדוקא מי שמת שלא כדין, אז אינו צריך עיכול בשר, והמיתה לבדה מכפרת, לכן אמר אסף בתהילים, דבזה שנהרגו הם עבדי ה', אבל בסנהדרין איירי בהרוגי בית דין, דמתים כדין, לכן מיתתן אינה מכפרת עד שיהיה להם עיכול בשר.

ועל פי זה מבואר היטב, דהוקשה לחז"ל, כיון שנשרפו בני קורח, מדוע קורא להם הכתוב "חטאים", והרי נתבאר דאם מיתה מכפרת, גם החטאים חשובים עבדי ה', אלא שמע מינא דלא נתכפר להם חטאם במיתתן, לכן הם עוד חטאים, ועל כורחך הטעם הוא, כיון שגופם היה קיים ולא נשרף, ולא היה להם כפרה בשרפתן. ואם תאמר, דלמא גופם נשרף, ואף על פי כן לא היה כפרה, כי צריך קבורה ועיכול בשר, וכיון שנשרפו לא היה להם קבורה ועיכול בשר, זה אינו נכון, דאם נשרף גופם הרי זה ממש כקבורה וכעיכול בשר, והוי להן כפרה, ומדוע כתוב "החטאים", אלא שמע מינא דגופן קיים.

אלא שעל פי זה יש לדקדק בהמשך הסוגיא (שם, נב א), דהנה איכא מאן

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

פְּאֶשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹא:

האם לאו דלא יהיה כקרח ועדתו, במנין המצוות

(יז, ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו וכו'. הרמב"ן⁵ בספר המצוות

הוא, שבא הכתוב ללמד שיעשה מהמחנות קרעני פחים ציפוי למזבח לזכרון לבני ישראל בשני דברים: א. שלא יקרב איש זר להקריב, ב. שלא יחלוק על הכהונה לומר שאינה מאת ה', ואפילו שהם כתובים בדרך זכרון, משמעותם להזהיר את ישראל להמנע מלעשות זאת, ויש למנותן בלא תעשה, כמו שכתוב (בראשית לב, לג) "על פן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנֶשֶׁה אֲשֶׁר על פך הַקֶּרֶךְ עד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה", והרמב"ם מונה אותו בלאו (לא תעשה קפג), אלא שאין למנות לאו דלא יהיה כקרח על לאו שלא יקרב זר, דזה כבר נמנה בלאו במקום אחר, שזר לא יקרב (במדבר יח, ד), וברמב"ם (לא תעשה עא), אבל החולק על הכהונה ואומר שלא היתה מאת ה', זה יש למנות במנין הלאוים דלא יהיה כקרח ועדתו, אבל מה שדרשו במדרש תנחומא (שם) בלשון שלילה, שלא יהיה ענשו בבליעה, אין זה אלא דרש, ולכן העיקר הוא פשט הכתוב, ויש למנות את החולק על הכהונה בלאו. וכן מה שאמרו חז"ל בסנהדרין (קי, א), שהמחזיק במחלוקת עובר בלאו דלא יהיה כקרח, גם זה אינו אלא אסמכתא, זה תוכן דברי הרמב"ן.

והקשה המשך חכמה, דבאמת דברי הרמב"ן ברורים מאוד, דבדואי פשט הכתוב אינו נראה כמדרש תנחומא, אלא פשט הכתוב בא להזהיר שלא יקריב זר, ולא יחלוק על הכהונה, כדי שלא ימות כקרח ועדתו, ומה שדרשו מסיפא דקרא "כאשר דבר ה' ביד משה", זה גם רק אסמכתא ולא פשוט הכתוב, דפשטות הכתוב הוא, שה' דיבר ביד משה שזר לא יקריב ושהכהונה ביד אהרן, ודברי הרמב"ם פליאה ממש, זה בא המשך חכמה לבאר.

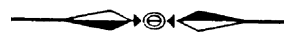
וכתב המשך חכמה דבאמת מצאנו שהרמב"ם בעצמו כותב שפשט הכתוב הוא כדברי הרמב"ן, שכתב הרמב"ם בלא תעשה מ"ה, על הכתוב (דברים יד, א) "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת", שפשט הכתוב הוא שלא יעשה שרט בנפש כדרך העובדי עבודה זרה, וכתב הרמב"ם, שאף על פי שחז"ל ביבמות (יג, ב) אמרו שלא יעשו מחלוקת בין בתי הדין בעיר ומפרשים חז"ל, דלא תתגודדו פירושו לא תעשו אגודות אגודות, ומבאר הרמב"ם, דפשט הכתוב הוא שלא יעשה שריטה, אלא שעל דרך הדרש דרשו שלא יעשו אגודות אגודות, ומביא

[כד]

(יז, ה) זָכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קֶטֶר לְפָנָיו ה' וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרֶךְ וּכְעֵדוֹתוֹ

למי שמת שלא כדיון, אבל אלו שמיתתן היתה כדיון חייבי מיתות בית דין, אין מיתתן מכפרת, אלא קבורה ועכול בשר, ומיתתן היתה גוף קיים ונשמה נשרפת, לכן כתיב "בנפשותם", ללמד שנשרפו רק בנפשותם ולא בגופן.

[כד]

⁵ [כד] על הפסוק (במדבר יז, ה) "זָכְרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קֶטֶר לְפָנָיו ה' וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרֶךְ וּכְעֵדוֹתוֹ פְּאֶשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹא", יש לדקדק, מה כונת הכתוב שמסיים ואומר "פְּאֶשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹא".

ואמרו במדרש תנחומא (צו), דכך כונת הכתוב, שלא תאמר דמי שיחלוק על הכהונה יהיה עונשו בבליעה באדמה כקרח ועדתו, אלא יהיה עונשו כאשר דבר ה' ביד משה בסנה (שמות ד, ו), שיהיה מצורע. ובה מפרש המדרש הא דכתיב בישעיהו (פרק ו) שמת המלך עוזיהו, דבאמת לא מת, אלא חלק על הכהונה ונצטרע, ומצורע חשוב כמת, וזה פשט הכתוב "וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרֶךְ וּכְעֵדוֹתוֹ" – החולק על הכהונה לא יהיה עונשו בבליעה באדמה, אלא יהיה ענשו – "פְּאֶשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֹא" – שיצטרע.

והנה הרמב"ם, אינו מונה במצוות לא תעשה לאו דלא יהיה כקרח ועדתו, על מי שחולק על הכהונה, ואומר שאינה מה'. והטעם, מפרש הרמב"ם בספר המצוות בשורש השמיני, דיש להבדיל בין "לא" שהוא הזהרה שלא תעשה כך וכך, שאז זה מצוה של לא תעשה, והיא במנין המצוות, ובין "לא" שהוא לשון שלילה, שלא יהיה כך וכך, ואז אין זה במנין המצוות. והא דכתיב "וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרֶךְ וּכְעֵדוֹתוֹ", כתב הרמב"ם (שם) שאינו הזהרה, אלא בלשון שלילה, כמדרש תנחומא (שם), שלא יהיה עונשו של החולק על הכהונה כקרח ועדתו בבליעה, אלא בצרעת, כמו שדיבר ה' ביד משה. זה שיטת הרמב"ם.

ותמה עליו הרמב"ן (השגות הרמב"ן בשורש השמיני), דבדואי פשוט הכתוב אינו כדרש המדרש, והוא רק מדרש ואסמכתא, אבל פשט הכתוב

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

דלפי הרמב"ן שמונה לא תעשה דחולק על הכהונה מפשט הכתוב, עונשו באמת בבליעה, וזה אינו, אלא שהוציאו חז"ל הכתוב מפרשטו, ודרשו שעונשו בצרעת, כמו שמצאנו כמה פעמים שהוציאו חז"ל הכתוב מפרשטו, כגון (דברים כה, ו) "וְיִהְיֶה הַכֹּהֵן אֲשֶׁר תִּלְדוּ יָקוּם עַל שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל", (ביבמות כד, א) ועוד. וכן הוציאו חז"ל (בבא קמא פג, ב) מפשט הכתוב עין תחת עין (שמות כא, כד), שהמזיק עין חבירו אינו לוקה עין תחת עין כפרשטו, אלא בממון, גם כאן הוציאו חז"ל את פשט הכתוב, ואמרו שהחולק על הכהונה לא יהיה עונשו כקרח בבליעה, אלא בצרעת כמו שדיבר ה' למשה בסנה, ולפי דרשת חז"ל אין כאן מנין מצוות, שהוא מניעה ולא הזהרה, ויש גם רמז בכתוב שהחולק על הכהונה דינו כמצורע, דאמר ה' שהבדלו מהם, דכתיב (במדבר טז, כ-כא) "וַיִּדְבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: הַבְּדִילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרָעַע", ומצורע הוא בדל מהקהל, כדכתיב (ויקרא יג, מו) "כֹּל יְמֵי אֲשֶׁר תִּהְיֶה בוּ יְטֹמָא טֹמָא הוּא כְּרָעַע יֵשֵׁב מִחוּץ לַמִּתְּנָה מוֹשְׁבֹו", וכן הוא חשוב כמת (נדרים סד, ב) כקרח. נמצא לפי זה, דפשט הכתוב הוא כרבינו הרמב"ם, דבא להפחיד, אלא שאי אפשר למנותו בלאו, כיון דחז"ל (תנחומא, שם) הוציאו הכתוב מפרשטו שהוא מניעה, ואמרו שפשט הכתוב הוא שלילה, שאינו נענש בבליעה כקרח ועדתו, כשם שהוציאו פשט הכתוב בעין תחת עין (שם).

אלא שמכל מקום יש לדקדק, דלפי דרשת חז"ל הוציאו לגמרי הפסוק מפרשטו, דפרשטו הוא, שיהיה עונשו כקרח ועדתו, והם פירשו שלא יהיה עונשו כקרח ועדתו. ומפרש המשך חכמה, דעל פי דרשת חז"ל כך יש לפרש פשטות הכתוב, דכיון דאירי הכתוב מב' ענינים, כמו שנתבאר ברמב"ן לעיל: א. זר לא יקריב. ב. לחלוק על הכהונה שאינה מאת ה'. ועל זה אומר הכתוב, שאם יחלוק על הכהונה, יענש במיתה כקרח ועדתו, שימות, [ולא בבליעה, אבל ימות ממש בידי שמים], ואם זר יקריב יענש בצרעת כאשר דיבר ה'. וזה פשט הכתוב לפי דרשת חז"ל, "ולא יִהְיֶה קְרַח וְכַעֲדָתוֹ" זה החולק על הכהונה וממנה זרים תחת הכהנים, "כְּאֲשֶׁר דִּבַּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לֵאמֹר" זה זר שמקריב, יענש בצרעת. [ומכל מקום לא נמנה החולק על הכהונה בלאו דלא יהיה קרח ועדתו, כיון שהוציאו חז"ל הפסוק מפרשטו. זה הנראה לי בכונת המשך חכמה, בס"ד. ומאוד מאוד עמקו כוונתיו].

ראיה על לאו דאינו רק אסמכתא, וז"ל (שם) "והנה אמרו (יבמות יג ב) שבכלל לאו זה גם כן האזהרה מחילוק בתי דיני העיר במנהגייהם וחילוף הקבוצים, ואמרו לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות. אבל גופיה דקרא הנה הוא כמו שבארו, ואמרו לא תעשו חבורה על מת, וזה הוא כמו דרש. וכן אמרם (סנהדרין קי א) המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר (קרח יז, ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו, הוא גם כן על צד הדרש. אמנם גופיה דקרא הוא בא להפחיד. ולפי מה שביארו החכמים (הובא בפרש"י), הנה הוא שלילה, לא אזהרה, כי הם ביארו שענין זה המאמר הוא, שהאל יתעלה מגיד, כי מי שיחלוק על הכהנים ויעורר על הכהונה במה שיבא מן הזמן, לא יענש במה שנענש קרח, ולא יהיה עונשו שיבלע בארץ, ואמנם יהיה עונשו כאשר דבר ה' ביד משה לו (שם), רוצה לומר הצרעת, באמרו למשה (שמות ד, ו) הבא נא ידך בחיקך, וכמו שהתבאר (דברי הימים ב כו) בעוהיהו המלך". עכ"ל הרמב"ם.

הנה מודה הרמב"ם לרמב"ן, שפשט הכתוב הוא להפחיד שלא יקרב איש זר, כי אם יקרב יהיה לו כמו קרח ועדתו, וכן פירש רש"י "ולא יהיה כקרח - כדי שלא יהיה קרח" עכ"ל, הנה לא מפרש רש"י דהוא הזהרה שלא יהיה כקרח, אלא נתינת טעם והפחדה, שיעשו זכרון כדי שלא יהיה קרח ועדתו. אלא שעוד נשאר לבאר, אם כן מדוע אין הרמב"ם מונה במנין הלאוין את לאו דלא יהיה קרח, על החולק על הכהונה, וכדברי הרמב"ן.

אבל באמת הרמב"ם גופיה מיישב קושיא זאת בלשון קדשו המובה לעיל, דהנה לאחר שכתב שפשט הכתוב הוא להפחיד, מדוע מאריך הרמב"ם ומביא את מדרש תנחומא, וכותב "ולפי מה שביארו החכמים כו", אלא כונה עמוקה מאוד נתכון בזה הרמב"ם, דהנה פשט הכתוב כפי שמבואר, שבא להפחיד שלא יהיה לו עונש כקרח, מוכח, שהחולק על הכהונה יהיה עונשו בבליעה, ובאמת לפי פשט הכתוב בודאי זה שייך למנין המצוות, [בנדפס: "דלפי הפשט, בודאי אינו שייך למנין המצוות". ולא יכולתי לעמוד על דבריו. לכן נראה לי שהוא טעות סופר ויש למחוק המלה (אינו)]. וביאורו כפי המבואר להלן, וכמו שביאר הרמב"ן, שכאשר בא הכתוב להפחיד, יש בזה מנין המצוות כגיד הנשה, לזה כתב הרמב"ם, לאחר שביאר שפשט הכתוב שבא להפחיד, כתב, דמכל מקום אינו במנין המצוות לומר שהחולק על הכהונה יהיה בלאו דלא יהיה כקרח, כיון שחז"ל במדרש תנחומא פירשו שהחולק על הכהונה עונשו לא יהיה כקרח בבליעה.

משך חכמה

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה

אל תשתה ואל תמות כדרך שמת פלוני], ולפי מה שביארו חכמים הנה הוא שלילה, לא אזהרה כו'. הרי גילה לנו רבינו דעתו. דלפי הפשט, בודאי (אינו) שייך למנין המצות, רק הכא הפשט והדרש סותרים, שלפי הפשט הוא חיוב מיתה ובליעה כקרח, ולפי הדרש הוא לוקה בצרעת, וזה מצאנו כמה פעמים (יבמות כד, א. ועוד), וכמו עין תחת עין (בבא קמא פג, ב) וכיוצא בזה, ועוד, על ענין הבדלו מתוך העדה (טז, כא) שוה המצורע לקרח, שגם הוא נבדל מתוך העדה (ויקרא יג, מו) וחשוב כמת (נדרים סד, ב). נמצא שפשט הפסוק עיקרו כרבינו, רק מה שרבותינו פירשו (תנחומא, שם), הוא כפירושם (שם) על עין תחת עין (שמות כא, כד), וכיוצא בזה. ואולם בזה, אם יעבירו הכהנים וימנו זרים במקומם, יענש כקרח, רק הזר המקריב לבדו, נלקה בצרעת. ודו"ק⁶.

שורש השמיני האריך לתפוס על מה שתפס רבינו רמב"ם (ספר המצוות שורש השמיני), דהך קרא דולא יהיה כקרח וכעדתו הוא שלילה, כפי דרשת חכמינו זכרונם לברכה (תנחומא צו), שהחולק על הכהונה לוקה בצרעת, וזה בודאי לאו פשטא דקרא, רק אסמכתא, עיין שם. ובאמת, כי גם בעיני היה לפלא על רבינו הרמב"ם שיחשוב זה לפשטא דקרא. אבל מצאתי לרבינו במצות לא תעשה מ"ה, אבל גופיה דקרא, הנה הוא כמו שביארנו לא תעשו חבורה על מת, וזהו כמו דרש, וכן אמרו בסנהדרין (קי, א) המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר לא יהיה כקרח כו', הנה גם כן על צד הדרש, אמנם גופיה דקרא הוא להפחיד [פירוש, להפחיד שלא יקרב איש זר (הכתוב קודם), כדי שלא יהיה לו עונש, כמו עונש שנענש קרח ועדתו, וכן פרש"י שם, ואינו שייך כלל למנין המצוות, רק הוא הפחדה על לא יקרב, וכרופא שאומר

גליונות בינת המשפט וגליונות איש חסד היה

מלבד גליון משך חכמה, אנו מפרסמים בכל שבוע גליון בינת המשפט על עיני ממונות אקטואליים, וכן גליון עם סיפורים מדהימים של איש החסד.

לקבלת הגליונות חינם: y.b.daskal@gmail.com

מפשוטו, ואמרו שעונשו של החולק על הכהונה לא יהיה בבליעה כקרח, אלא בצרעת, כאשר דיבר ה' למשה בסנה שיהיה מצורע, לפיכך אין למנות החולק על הכהונה בלאו.

⁶תמצית דבריו: הרמב"ן סובר, דלא יהיה כקרח ועדתו הוא בכלל מנין המצוות, והחולק על הכהונה ואומר שאינה מאת ה' [וממנה זרים תחת הכהנים], לוקה בלאו דלא יהיה כקרח ועדתו, שאע"פ שהכתוב בא להפחיד את החולק על הכהונה בעונש, מכל מקום, ממילא משמע מזה הזהרה, כמו על כן לא יאכלו גיד הנשה. אבל הרמב"ם סובר שדרשת חז"ל היא העיקר, שהוציאו הכתוב

